

kab fia, eszerint néhai II. Rudolf király Pozsonyban 1578. évi április hó 13-án kelt adomány levelével néhai bellusi Baross Pétert és nejét Frabricius Brigittát, Anna és Margit leányát, hasonlóan Jakab testvérét és annak gyermekeit Pétert, Jakabot, Márton, Györgyöt és Borbálát a nemesek sorába emelte; ezen armális levelet kihirdették Trencsén vármegyében 1579-ben, sőt ezt az armalist bemutatták Trencsén vármegyében 1614-ben is Baross Jakab, Márton és György részére. Az említett néhai idősb Baross Ádám és ifj. Baross, az említett néhai Barossay Jakabtól, szép apjuk nagyapjától (atavo) származnak, és ezen két Ádám, (idb. és ifj.) Nyitra vármegye nemesei közé felvétetnek 1688-ban; a keresztlevél szerint 1674. évi június 4-én született Vágújhelyen Baross Miklós, szülei Baross János és Katalin. II. 147. és I. 533.

Barta (Bartha de Pann). Bartha András Pannon, fiai János, István és Tamás, és István fia, Mihály, és Tamás fia, János, és unokatestvérei (patruales) Mihálytól: Menyhért, Gáspár és

Boldizsár, és másik unokatestvértől Jánostól származó Gáspár, aki a Nádasdy ezredben szolgál, bemutatta Lipót királynak Bécsben 1686. évi október hó 5-én Bartha Mihály de Pann, és testvérei János és Ádám, továbbá Bartha István de Pann és ennek fiai Ferenc és Pál, nemkülönben Csarada Mihály és Nigrínyi János nővérei gyermekei részére, (kik azelőtt is nemesek voltak) szóló és 1687. évben Nyitra vármegyében kihirdetett címeres levelét, az eszedő András elsőfokú rokonságban van a nemességszerzővel, Ádámnak fia. I. 163. és V. 112. A nemesítő levél hiteles másolatban Documentorum Paria A. pag. 88. alatt őriztetik. A család címere: Kék színű pajzs, alján zöld mező, azon páncélos könyöklő kar, három sarukapocs által átszúrva (tribus solearum claviculis percussum) markában meztelen kardot tart, rajta átszúrt véres törökfej, egyfelül hold, másfelül csillag ragyog. Nyílt sisak feletti koronán a pajzsbeli páncélos kar. Takarók: Arany-kék, ezüst-piros.

(Folyt. köv.)

A Miskolczi Bodnár család.

Irta: **Miskolczy-Simon János.**

Régi miskolci család, melynek tagjai évszázadokon át a református papi pályán működtek. Legismertebb tagja a családnak Mihály füleki pap, ki a török világban átélte viszontagságok után az I. Lipót alatti ellenreformáció idején olaszországi fogságban halt meg s ki az irodalomtörténetben is nyomokat hagyott maga után.

A család címeres nemeslevelét Bodnár András szerezte II. Mátyás királytól 1609. december 2-án Pozsonyban s Borsod vármegyének Sajószentpéteren tartott közgyűlésében hirdette ki 1610. május 12-én.¹⁾ Az armálisba a nemességszerzőn kívül felesége Nagy Anna s fiai János és Márton is fel vannak véve.

Nemes Bodnár János 1626-ban mint miskolci birtokos említetik.²⁾ Fia János és ennek neje Czukor Dorottya pedig 1646-ban elcseréli a Koromháza pusztán levő részjóságukat

¹⁾ Borsodmegyei lt. 3. jkv. 846. l.

²⁾ Ugyanott. Acta Protocollata, IX. III. 408.

Szirmay Péter zempléni alispán és neje Keczer Annának a görömbölyi Ágh nevű szőlőjéért.³⁾

A család hamar tekintélyes helyet foglalt el Miskolc város polgárai közt. Már a nemességszerzőnek az armálisban is említett fia János 1643—1645-ig Miskolc főbírája volt, a város évkönyvei szerint.

Bodnár János fiai: Miskolczi Bodnár Mihály — a későbbi hitvértanú — és István 1670, november 22-én Miskolcon osztálylevelet állítanak ki egymásközt s az atyjukról maradt Kandia-utcai telek, ház, istálló, más melléképületek, továbbá szilvások, veteményes kertek, pince, rétek, szőlők (Közép-szer), szántóföldek s háziállatok felett atyafiságosan megosztóznak.⁴⁾ Az okiratot a szolgabíró és esküdt előtt írták alá és erősítették meg címeres pecsétjükkel.

Egy 1671. június 29-én Miskolcon kelt, szintén magyar nyelvű szerződés szerint tiszte-

³⁾ Ugyanott. Acta Protocollata, XI. II. 93.

⁴⁾ Borsodmegyei lt. Nemesi iratok 105. sz.

letes Miskolczi Bodnár Mihály, a fileki eklézsia lelkipásztora és felesége Paksy (Paxy) Erzsébet asszony megveszik özv. Szepsi Szabó Jánosné-től Miskolcon a Piac-utcában levő házat és a hozzátartozó földeket hatszáz magyar forintért.⁵⁾

Ezen Mihály, ki előbbi családneve elhagyásával később otthonától távol rendszerint csak Miskolczynak írta magát, 1619. táján született Miskolcon. Életrajzírója ugyanis azt állítja, hogy 1675-ben midőn elhalálozott, 56 éves volt. Miskolcon, majd a sárospataki kollégiumban tanult s végül külföldi egyetemen, Franekerában tetőzte be teológiai tanulmányait. Sárospatakra 1644. december 15-én iratkozott be. A kollégiumi anyakönyvben a sajátkezű aláírása mellé később (talán fiai vagy unokái) odajegyezték, hogy: „Meghalt (itt a papir le van szakadva) évben, a pápisták fogságában Theate városában.“ (Obiit in anno . . . in captivitate Antichristiana in urbe Theate rotata.)

A franekerai egyetemre az ottani feljegyzés szerint 1652. október 4-én iratkozott be, miután már előbb az akkori gyakorlat szerint valószínűleg iskolamesteri, majd lelkészi (lelki tanítói) állást is viselt. Itt külföldön írta és adta ki a következő 1653. évben „Michael Miskoltsinus“ néven a „Miscellaneorum Theologicorum Disputatio“ című, 32 lapra terjedő, latin nyelvű munkáját,⁶⁾ melyben korának szokása szerint elvont vallásbölcseleti tételeket fejteget. (De primogenitura Christi etc.) Azonkor divatjának megfelelően több tekintélyes magyarországi ismerősének ajánlotta munkáját annak előszava szerint, így hét előkelő lizskai polgárnak, a lizskai főbírónak, továbbá Döry István, Kecskeméthy István, Forgó Pál miskolci uraknak s a maga atyjának, Bodnár János miskolci főbírónak (atyjának a következő melegszavakkal: *Consuli Urbis Miskoltsiensis prudentissimo et Patri Filiali observantia semper honorandissimo . . .*), kik a munka megjelenését bizonyára anyagi támogatásukkal is valamenynyien elősegítették.

A történeti források szerint 25 éven át egész haláláig a füleki református egyház lelkésze volt Miskolczi Mihály, tehát már a né-

⁵⁾ Ugyanott

⁶⁾ Egyetlen ismert példánya a marosvásárhelyi ref. kollégium könyvtárában. V. Ö. Szabó Károly: Régi Magyar Könyvtár III. 1. 560. l. 1836 sz.

met egyetemre is ebben a minőségben vándorolt ki pár esztendőre.

A hatalmas királyi várral biró Fülek városa akkoriban Felsőmagyarország egyik legjelentékenyebb pontja volt. A török dúlások idején messze vidékek ellenségüldözte lakossága — különösen az úri rend — itt keresett menedéket. Nógrád, Heves, Külső Szolnok, olykor Hont, Pest, sőt Fejér vármegyék is itt tartották a vármegyei közgyűléseket. A 17-ik század közepén Wesselényi Ferenc gróf, majd Koháry István volt a vár kapitánya, kik a hadi szolgálatban kitűnt praesidiarius katonákat egyremásra ajánlgatták a királynak a megnevesítésre. Számos nógrádmegyei családnak őse a címerlevelét a füleki várőrségen szerezte, hol sok alkalma nyílt kitüntetni magát.

Akkor olyan idők jártak, hogy a pap az egyik percben még az Istenigéjét hirdette a szószéken, a másik percben már kardot ragadott és gyülekezete élén a törökök ellen szállt síkra, kiktől sem éjjel, sem nappal nem volt biztos nyugalma a magyarságnak. Miskolczy Mihálynak bizony az ellenséggel való csetepa tékban, várvédelmi műveletekben gyakran lehetett része az örökké harcban álló Füleken. A kortársak feljegyzései szerint hatalmas termetű és nagy erejű férfi kiválóan érvényesült a viadalokban is. Midőn később a vallása miatt bajba került, a füleki egyház hivatalos okiratban bizonyította a haza és király iránt tanúsított hűséges szolgálatait. Hadi ismeretei mellett bizonyít az a tény is, amit életrajzírója Kocsi Csergő Bálint jegyzett fel,⁷⁾ hogy tudniillik 1674-ben vallása miatt a pozsonyi törvényszék elé idéztetve, Szelepchényi érsek április 4-én gróf Forgách Ádám és báró Zichy István útján felajánlotta neki a maga hontmegyei birtokán a bozóki várkapitányságot, ha katolizál. Ő azonban e helyett a bebörtönöztetést választotta.

Miskolczy Mihály viszontagságos életének egyik érdekes epizódját örökítette meg az a töröknyelvű jegyzőkönyv, melyet 1664. február 24-én, a mohamedán időszámítás szerint 1074. Sabán hó 28-án Abubekr Mohammed egri kádi

⁷⁾ *Narratio brevis de oppressa libertate hungaricarum ecclesiarum.* Egyháztörténeti adattár 1902. 6.

vett fel,⁸⁾ melynek rövid kivonata magyarul a következő: Haszán csapatfőnök, Redseb T. és Redseb zászlós arról értesültek, hogy Miskolczi Mihály (Mihál Miskofcsi) füleki pap Fülek várából Miskolcra érkezett, azért ezek rátörtek s a papot a szülei lakásán elfogták s bilincsekbe verve Miskolcra az egri várba szállították. Itt a diván elé állítva Mohamed effendi vizsgálóbíró kérdőre vonta, de ő felmutatta az útlevelet, melyet Kászim pasa idejében a váli állított ki a számára. Erre szabadon bocsátották, de csak feltételesen s Csapó István, Debreczeny János és Soós Péter miskolci bírák kezesekül jelöltettek ki azon esetre, ha a nevezett pap a miskolci lakóhelyét elhagyva a törökkel harcban álló Fülekre visszatérne, avagy kardot kötve a törökök ellen hadakozó ellenséggel tartana. Miután újból az a hír érkezett, hogy a szóban levő pap mégis visszatért Fülekre, a fentebb nevezett miskolci török vitézek a három jótálló miskolci polgárt a kádi elé idézték Egerbe, hogy a papért 700 ezüst garas váltságdíjat fizessenek. Csapó István és társai azzal védekeztek, hogy Miskolczi Mihály csak adásvevési ügyben ment Fülekre, a váli útlevele őt a szabadon járásra-kelésre különben is feljogosította; ügyei elintézése után ismét vissza szándékozik térni Miskolcra, hol szülei is lakással bírnak. Továbbá, hogy nekik nem volt előzetes tudomásuk arról, hogy Mohammed Effendi vizsgálóbíró őket kezesekül jelölte ki. A mentséget elfogadták s a kezesek szabadon bocsátatták.

Miskolczi Mihály lelkészi működéséről közelebbi adataink nem maradtak fel. Személyes ismerőse, Kocsi Csergő Bálint azt írja róla, hogy „jeles készültségű, kegyességtől lángoló, jellemzilárdságban ritka, ékesszólásban bámulatraméltó, nagyeszű és nagy tapasztaltságú férfiú volt“. Irodalmi munkásságának fenmaradt még egy emléke, egy halotti beszéd, melyet Hamvay Ferenc volt hevesmegyei alispán felett tartott. Teljes címe: *Drága kenet, Az Az Oly Predikációk, mellyekben az eő megholt szerelmeseken bánkódó és magokban keservesen siránkozó személyek szomorú lelkekben meg Ujítatnak és vigasztaltatnak . . . Mellyeket az Néhaj Tekintetes és Nemzetes Hamvay Ferentz*

⁸⁾ Dr. Szendrei János: Miskolc története, III. 318.

Uramnak Nemes Heves és Külső Szolnok Vármegyék Vice Ispányának meg hidegedett teste felet predikált az Fileki és más hely béli fő fő rendek előtt; Mostan pedigh világra botsátt az Fileki Helvetica Confession lévő gyülekezetnek méltatlan Tanítója Miskolczi Mihály. Anno 1669. April. Cassán.“⁹⁾

A magyar protestáns egyház gyásztizede alatt szomorú idők következtek Miskolczi Mihályra, ki már akkor deresedő hajjal hirdette az Ur igéit füleki hiveinek s meglegedetten élt családjában körében.

Szenvedéseiről csak rövidesen emlékezem meg. 1674-ben a pozsonyi törvényszéken 300 más protestáns lelkésztársával fej- és jószágvesztésre ítélték, mely ítéletet nem sokkal utóbb örökös fogságra változtatták át.

Őt Kolonics biboros rendeletéből ötödmagával, köztük Sellyey István pápai lelkészpüspökkel, a magas kősziklán épült Berencsvár börtönébe szállították s ott a legmélyebb és legsötétebb odúban tartották 1674. május 5-étől 1675. március 10-éig, mely idő alatt romlott fekete kenyéren és vízen élt. A földalatti csúszó-mászó állatokkal ellepett várbörtön, melyet télen sem fűtöttek, oly szűk volt, hogy csak hason csuszva lehetett belemenni. Egy ízben a hóhér elé vérpadra hurcolták Miskolczyt, mintha halálos ítéletet akarnának rajta végrehajtani. Máskor pedig várkapitányságot ígértek neki. Ő azonban egyformán hajthatatlan maradt.

Berencsről Bécsbe vitték. Majd onnan — társaival együtt — Ausztrián, Stájerországon, Karinthián keresztül le a tengerpartra Triesztig kellett gyalogolnia. Mindkét lába nehéz török bilincsekbe volt verve. Midőn a kísérő katonák Grácon túl gyaloglás közben durván ütlegettek őt, tán a miskolci török fogságára célozva, így fakadt ki: „Miért vertek engem, ki amúgy is vasra vagyok verve? Voltam én a kereszténység ellenségeinél, a törököknél is fogságban, de azok nem bántalmaztak, mint ti.“

A nehéz és szoros bilincs kisebezte Miskolczy Mihály jobb lábát, mely Trieszttől kezdve már térdig dagadt és fekélyes volt. Csak ekkor fűrészelték le róla a vasat, a romlott hússal együtt.

Elmérgeedett lábbaja végkép alkalmat-

⁹⁾ Szinnyei: Magyar írók élete és munkái. IX. 26.

lanná tette a lovaglásra is. Szekéren vitték a theátei börtönbe, hol 1675. május 19-én hajnal-tájban kilehelte lelkét. Csak így menekült meg attól, hogy többi társaival együtt ő is a gályamunkákra hurcoltassék. Áldozata lett a régi idők türelmetlen szellemének, melytől akkoriban egyik vallásfelekezet sem volt mentes.

Rab lelkész-társa Kocsi Csergő Bálint, ki utolsó percéig mellette volt, nagy részletességgel leírja az ő hallatlan gyötrelmeit s az utolsó napjaiban is tanusított nagy lelkierejét. Apostoli fenköltéssel halála óráján is ellen-ségeiért imádkozott.

Mi azért kívántunk ez alkalommal kissé bővebben kiterjeszkedni Miskolczy Mihály egész pályafutására, mert bár a nemzeti történelem, az irodalom és egyháztörténet jegyzett is fel adatokat ő róla, azonban mindenik külön és el-szigetelten, nem összefüggően foglalkozik vele, holott a latin és magyar író, török fogoly, hit-vértanú füleki prédikátor ugyanegy személy volt. Eredetére, családi viszonyaira pedig a borsodmegyei levéltár itt közölt adatai vetnek először világosságot.¹⁰⁾

Mint azon kor vallási ragaszkodásának és hősiességszándékának az első keresztény vértanukhoz hasonló példaképe — minden felekezeti vonatkozástól eltekintve — megérdemli, hogy családja történetének megírásánál részletesebben foglalkozzunk vele.

Miskolczy Mihályt hasztalan várta haza szerető hitvese Paksy Erzsébet asszony és két derék fia. A füleki parókia, a füleki egyház örökre megárvult. A templom harangja elnémult s midőn újra megkondult, már misére hívogatott. Ma nyoma sincs ott az egykor virágzó református és evangélikus egyházaknak.¹¹⁾

Miskolczy Mihály utódai kegyelettel ápolták az ő emlékét. Ahelyett hogy visszariadtak volna nagy ősük szomorú sorsától, nemzedékről nemzedékre csaknem valamennyien az ő nyomdokaiba, a lelkészi pályára léptek.

¹⁰⁾ Egykorú életírója csak annyit tud róla, hogy »ex nobilissima familia« származott.

¹¹⁾ Néhány református család — mint a Tatár, Rakottyay — Fülekről azon időben Losoncra menekült. Utódaik ma is ott élnek.

A történeti adatok szerint 1700. május 4-én Miskolczy Mihály ongai pap „az néhai boldog emlékezetű Tiszteletes Miskolczy Mihály Uramnak, feleségétől néhai Paksy Erzsébet Asszonytul származott fia“, a testvéröccs Miskolczy Mátyás nevében is eladja a Miskolczon levő két fundusát, a hozzá tartozó szántóföldekkel, irtványokkal, rétekkel, erdőkkel, berkekkel, szőlőkkel, vizekkel, malommal és malomhelylyel Miskolc városának, illetve megbízott főbírájának, Zsóry Istvánnak.¹²⁾

Látjuk, hogy a füleki papnak hasonnevű idősebb fia szintén pap lett, előbb Ongán, majd Rimaszombatban, végül Tiszalúcson. Másik fia Bodnár, másképpen Miskolczy Mátyás az ősi földön Miskolcon lakott s mint művelt és vagyonos ember, a város és vármegye közéletében jelentékeny szerepet vitt. 1742. táján Borsodvármegye főszámvevője és pénztárnoka¹³⁾ (ordinarius perceptor et cassae praefectus) volt s a Mária Terézia trónjáért folyt háborúk idején a nemesi felkelések pénzügyeit is ő intézte Borsodmegyében.

Testvérbátyja II. Mihály terjesztette tovább a családot, kinek két pap fia maradt, az egyik III. Mihály Tiszalúcon, a másik pedig András Cserebátorban hirdette az Úr igéit. Az idősebb testvérnek Mihálynak mind a három fia szintén az egyházat szolgálta 1800. táján. IV. Mihály a beregmegeyi Isnyétén volt pap, Sámuel Tiszakeszi lelkésze lett, József pedig Böcsön volt iskolamester. A család Miskolczy Bodnár néven 1754-ben¹⁴⁾ és 1803-ban¹⁵⁾ nyert Borsodmegyétől nemesi bizonyítványokat, melyekből a család származási táblája teljesen összeállítható. A családból ma is számosan élnek, valamennyien a vértanú-pap egyenesági leszármazottjai. Egy egyszerűbb ág Alsó-Borsodban, a Tisza vidékén lakik.

Címerük ezidőszerint ismeretlen előttem.

A család leszármazása 1609-től 1803-ig a mellékelt táblázaton van feltüntetve.

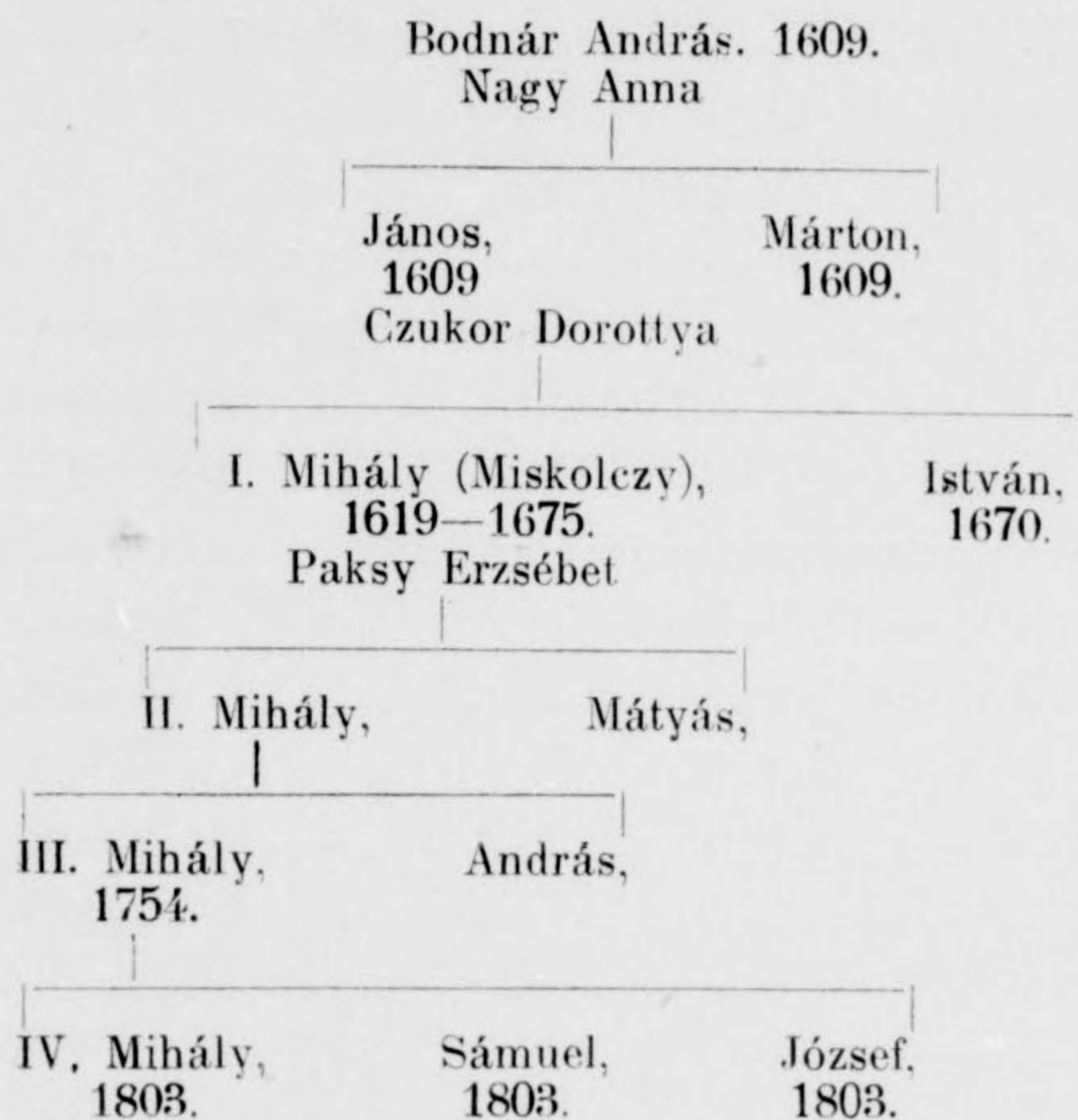
¹²⁾ Borsodmegyei lt. Nemesi iratok 105. sz. cs.

¹³⁾ Ugyanott, 1742. jkv. 68 l.

¹⁴⁾ Borsodmegyei lt. 1754. jkv. 437. l.

¹⁵⁾ Ugyanott. 1803. jkv. 1886. sz.

A Miskolczi Bodnár család származási táblája.

Német levéltári szaklapokról.

Már a Debrecenben 1907. december 20-án megjelent Magyar Könyv Ujság című lapban közölt „Levéltári irodalmunkról“ írt cikkemben rámutattam, hogy a levéltári szakirodalom hazánkban nem áll azon a fokon, amelyen kellene állania és amelyen állhatna az adott körülmények között.

Annál öröndetesebb jelenségként kell üdvözölnöm a Törvényhatósági Levéltárosok Országos Egyesülete által kiadott hivatalos lapot, a „Levéltárosok Lapja“ címen megjelenő első magyar levéltári szaklapot és kívánom, hogy az alább ismertető német laptársai mögött sem színvonal, sem tartalom tekintetében ne maradjon.

Amíg tehát hazánkban csak most indult meg az első magyar levéltári szaklap, addig a külföldön, például Bajorországban már 1806-ban Bambergben „Zeitschrift für Archivs — und Registratur Wissenschaft“ címen dr. Oesterreicher bambergi bajor kir. levéltáros és Döllinger bambergi kir. főirattáros szerkesztik az első levéltári szaklapot, melynek cikkei a levéltári és ezzel rokon irattári tudomány alapelveinek, majd külön-külön a levéltári és irattári rendszerek, elméletek ismertetésének vannak szentelve.

A folyóirat két kötetből (három füzettel) áll, több nem jelent meg 1808-ban történt megszűnése óta.

Ezt követi 1834-ben a Hamburgban megjelent „Zeitschrift für Archivkunde, Diplomatie und Geschichte,“ szerkesztői Höfer, berlini porosz kir. levéltári titkos tanácsos, dr. Erhard és Medem, porosz kir. tartományi levéltárosok.

Egyrészt a folyóirat címe, másrészt szerkesztői garanciát nyújtottak arra, hogy lapjuk tudományos színvonalban magasabban álljon az előbb említett folyóiratnál. Minden kötet végén terjedelmes oklevél közleményekkel találkozunk, melyekben a szerkesztők és munkatársak az őrizetükre bízott levéltár kiadatlan és a diplomatariumokban még nem közölt oklevelekből válogatnak ki és kritiko-historiai elemzéssel ismertetik ezeket, pl. Die angebliche Dagobertsche Stiftungs-Urkunde des Peters-Kloster zu Erfurth, vagy Das aelteste Stadt-Privilegium der Stadt Hamm, diplomatisch und historisch beleuchtet, etc.

Ezen folyóirat 1834-ben megjelent első kötetét csak 1837-ben követi a második kötet „pártolás hiánya“ miatt, mint a II. kötet előszavában olvassuk; ezzel egyelőre megszűnt a lap további kiadása is.

Ez a körülmény indította dr. Friedemann-t, a nassau hercegi központi államlevéltár igazgatóját arra, hogy engedve a tudományos körök biztatásainak — mint előszavában említi — Gothában 1846-ban „Zeitschrift für die Archive Deutschlands“ címen folyóiratot indítson.

Amíg az előbbi szaklapban nagyobbára a szerkesztők saját dolgozatait látjuk, addig már itt a munkatársak egész sorát üdvözölhetjük az egész kontinensről, még olasz levéltáros is akad köztük. Ezek már nemcsak a levéltári és irattári tudomány elméleti részeinek fejtegetésével tűnnek ki, hanem létező és megszűnt közlevéltárakat ismertetnek, oklevélgyűjteményeket, szakirodalmi újdonságokat beszélnek meg, közlik az egyes levéltárakban előfordult személyi változásokat, stb.

Az 1846—1847-ben megjelent három füzetből álló első kötet folytatása csak 1853-ban jelenik meg a három füzetes második kötettel, azonban Friedemann időközben bekövet-